

Τρύφωνος Τσομπάνη

Ο ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΣ ΓΑΒΡΙΗΛ
Ο ΕΚ ΒΕΡΤΙΣΚΟΥ - ΛΑΓΚΑΔΑ

Θεσσαλονίκη 2018

Ο Ιερομάρτυς Γαβριήλ ο εκ Βερτίσκου - Λαγκαδά

Τον Φεβρουάριο του 2017 η Ιερά Μητρόπολις Λαγκαδά Λητής και Ρεντίνης, με τη φροντίδα και την ευλογία του επιχωρίου Μητροπολίτου Ιωάννου, στο πλαίσιο της Ζ΄ Θεολογικής-Αγιολογικής ημερίδος, που διοργανώθηκε στις 25 Φεβρουαρίου, έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στους νεομάρτυρες της Μακεδονικής γης, γι' αυτό και ο τίτλος του Συνεδρίου προσδιορίστηκε ως «Νεομαρτύρων γη», εννοώντας βεβαίως ότι και η περιοχή της Μητροπόλεως τυγχάνει γη νεομαρτύρων. Μεταξύ άλλων νεομαρτύρων, με γνωστότερη και ενδοξότερη την αγία Κυράννα την Οσσαία, το Συνέδριο ασχολήθηκε και με το πρόσωπο του οσιομάρτυρος Γαβριήλ του Ιβηρίτου, του καταγομένου από το χωριό Βερτίσκος, παλαιότερα ονομαζόμενο Μπέροβα. Είναι αλήθεια ότι τα στοιχεία περί του προσώπου του Γαβριήλ είναι ελάχιστα και συμπυκνώνονται σε δέκα αράδες και σε ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις διαφόρων Μικρασιατικών ενώσεων ή φιλομαρτύρων ανθρώπων¹. Τα περισσότερα

1. Μοναχού ΜΩΥΣΕΩΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ, Άγιοι του Αγίου Όρους, εκδ. Μυθονία, Θεσσαλονίκη 2007. Παρλ. βλ. www.pemtousia.gr/2011/i-nei-ieromartyres-gavrill-arkadios. Οι άγιοι Μικρασιάτες νεομάρ-

στοιχεία μπορεί κανείς να βρει στη μικρή εισήγηση του γέροντος Μαξίμου Ιβηρίτου, ο οποίος μελέτησε το θέμα κυρίως στο μοναχολόγιο της Μονής του και μας έδωσε χρονολογίες βέβαιες περί του προσώπου του Γαβριήλ.

Σήμερα στον Βερτίσκο κατοικούν ελάχιστοι συγγενείς του Γαβριήλ, που κι αυτοί αγνοούσαν την τύχη του, ήξεραν απλά ότι χάθηκε στη Μικρά Ασία. Όταν ο π. Μάξιμος ήρθε στον Βερτίσκο την παραμονή της εορτής της μνήμης του επεχείρησε να γυρίσει το χωριό για να δει το περιβάλλον που γεννήθηκε ο μάρτυρας και πρώην συμμοναστής του. Στον δρόμο συνάντησε κάποιον γέροντα, ο οποίος τον ρώτησε από ποιο μοναστήρι είναι. Στην απάντηση του γέροντος Μαξίμου ότι είναι από Άγιο Όρος και τη Μονή Ιβήρων, ο γέροντας αναστέναξε αναθυμούμενος τα παλιά και λέγοντας πως στην Ιβήρων μόνασε ένας εξάδελφος του πατέρα του ονόματι Πασχάλης Σμέρλας του Δαβίδ. Ο Γέρον Μάξιμος συγκινήθηκε για την αγαθή συγκυρία και του διηγήθηκε την ιστορία του θείου του Γαβριήλ ιερομονάχου και ιερομάρτυρος και πως η παρουσία του στον Βερτίσκο ήταν για να τιμηθεί η μνήμη του και να καθιερωθεί η εικόνα του αγίου². Το όνομα του

τυρες στο <http://mikrasiatwn.wordpress.com/2013/08/29>, επίσης dimofantis.blogspot.com/2015 blogspot_10_Hwl.)

2. Βλ. αδημοσίευτη εισήγηση Γέροντος ΜΑΞΙΜΟΥ ΙΒΗΡΙΤΟΥ (ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ), *Ο εκ Μπερόβης της Μακεδονίας οσιομάρτυς Γα-*

οσιομάρτυρος Γαβριήλ συμπεριελήφθη στο συναξάριο που συνέταξε ο Μητροπολίτης Κορίνθου Παντελεήμων Καρανικόλας στο πόνημά του για τους νεομάρτυρες³. Εκεί λοιπόν αναφέρεται και για πρώτη φορά δημοσιοποιείται το όνομά του ως οσιομάρτυρος, μετά την απόφαση της 136ης Συνοδικής περιόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος του 1993, όπου κατέτασσε και ανακήρυττε ως μάρτυρες και αγίους της Εκκλησίας μας τους Μητροπολίτες Σμύρνης Χρυσόστομο, Κυδωνιών Γρηγόριο, Μοσχονησίων Αμβρόσιο, Ικονίου Προκόπιο, τον επίσκοπο Ζήλων Ευθύμιο καθώς και άλλους κληρικούς και λαϊκούς οι οποίοι μαρτύρησαν κάτω από την τουρκική μάχαιρα το 1922, αφού προτίμησαν την πίστη από την προδοσία και την αλλαξοπιστία. Έτσι, σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 2137/5/7/1993 εγκύκλιο, ορίστηκε να τιμάται η μνήμη των νεομαρτύρων του 1922 κατά την Κυριακή προ της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού, εξοφλώντας έτσι το χρέος έναντι του μαρτυρίου τους και της προσφοράς του τιμίου αίματός τους. Τα λίγα στοιχεία που υπάρχουν για τον Γαβριήλ, και τις σχετικές πληροφορίες αντλούμε από πρόσφατο πόνημα (αδημοσίευτο) του γέροντος Μαξίμου Ιβηρίτου (Νικολόπουλου), ο οποίος αναδιφήσας στα αρχεία

βριήλ Ιβηρίτης, αθλήσας μαρτυρικώς εν Κυδωνίαις της Μικράς Ασίας την 3ην Οκτωβρίου 1922.

3. Βλ. Ο άγιος Χρυσόστομος, ο άγγελος της εν Σμύρνα εκκλησίας, εκδ. Πνοή 15, Κόρινθος 1992, σ. 45.

και στο μοναχολόγιο της Μονής Ιβήρων μας δίνει σημαντικές πληροφορίες για τον Γαβριήλ. Στο μοναχολόγιο καταγράφονται τα εξής: «Γαβριήλ ιερομόναχος ἐν Μπερόβης τῆς Μακεδονίας. Κατὰ κόσμον Πασχάλης Δαβίδ Σμέρλας. Ἐγεννήθη τό 1886. Εἰς τὴν μονὴν εἰσῆλθε τό 1904. Ὑπηρέτησε παρά τῶ προηγουμένῳ Γερασίμῳ. Ἐκάρη μοναχός τό 1907. Ἐχειροτονήθη τό αὐτό ἔτος ιερομόναχος, ἀκολουθήσας τόν γέροντά του εἰς τό μετόχιον τῆς Ἡρακλείτης. Ἐπανελθὼν μετὰ πενταετίαν ἐχρημάτισε Τυπικάρης κατὰ τό 1918» και με ἄλλη γραφή συμπληρώνει: «Ἐφονεύθη μαρτυρικῶς ἐν Κυδωνίαις ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἑλλήνων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τό 1922» (1886-1922)⁴.

Ο Γαβριήλ κατὰ κόσμον Πασχάλης Σμέρλας του Δαβίδ, γεννήθηκε στο Βερτίσκο της Επαρχίας Λαγκαδά το 1886 και σε ηλικία 18 μόλις ετών ανεχώρησε για το Ἅγιο Ὄρος προκειμένου να μονάσει. Στο μοναστήρι μένει για μία τριετία ως δόκιμος και το 1907, μετά την ευδόκιμη υπηρεσία του και υπακοή δίπλα στον προηγούμενο Γεράσιμο, εκάρη μοναχός και την ίδια χρονιά χειροτονήθηκε ιερομόναχος. Η επιλογή της μονῆς μετανοίας του Γαβριήλ δεν ήταν ἄσχετη προς το γεγονός ότι η γενέτειρά του, ο Βερτίσκος, εἶχε στενό σύνδεσμο με την Μονή Ιβήρων καθώς και ἄλλοι συντο-

4. Βλ. *Μοναχολόγιο της Ιεράς Μονής Ιβήρων και Μαξίμου Ιβηρίτου, ο εκ Μπερόβης της Μακεδονίας ἅγιος Νέος οσιομάρτυς Γαβριήλ Ιβηρίτης, ἀθλήσας μαρτυρικῶς ἐν Κυδωνίαις της Μικρᾷ Ἀσίας την 3^{ην} Οκτωβρίου 1922*, σ. 4. 2017 (αδημοσίευτη).

πίτες του εμόνασαν κατά καιρούς και δραστηριοποιήθηκαν στη Μονή Ιβήρων από πολλών ετών, όπως ο Γρηγόριος Προηγούμενος (αύξων αριθ. μοναχολογίου 14) εκ Μπερόβης Μακεδονίας κατά κόσμον Γεώργιος, που ήλθε στη Μονή το 1863 και διετέλεσε μετοχιάρης σε διάφορα μετόχια της Μονής, ενώ φέρεται το 1904 να εφησυχάζει στη Μονή. Ο Προηγούμενος Θεοφάνης (αριθμ. μοναχ. 20) κατά κόσμον Θεοχάρης, ο οποίος στάλθηκε ως μετοχιάρης το 1910 στο μετόχιο του Αγίου Νικολάου της Μόσχας. Ο Προηγούμενος Αμφιλόχιος (αριθμ. μοναχ. 26) κατά κόσμον Ευάγγελος Παναγιώτου, που γεννήθηκε στον Βερτίσκο το 1860 και σε ηλικία 15 ετών ήρθε στη μονή Ιβήρων για να μονάσει και έγινε υποτακτικός του συμπατριώτη του γέροντος Γρηγορίου του Μπεροβινού. Εχρημάτισε μετοχιάρης σε Ιβηριτικά μετόχια της Ελλάδος και του εξωτερικού. Στα 1915 φέρεται ως επίτροπος της Μονής και ζει στη Μονή έως την κοίμησή του στα 1922⁵.

Ο επίσης Μπεροβινός ιερομόναχος Παρθένιος προσμονάριος (αριθμ. μοναχ. 39) κατά κόσμον Παναγιώτης γεννήθηκε το 1848 και ήλθε στη Μονή στα 1871, ως υποτακτικός του γέροντος Συνεσίου. Στα 1878 εκάρη μοναχός και αμέσως διάκονος. Διετέλεσε δε επί αρκετά έτη Τυπικάρης της Μονής και στα 1882 χειροτονήθηκε ιερομόναχος. Στα 1901 διωρίσθηκε Προσμονάριος της Πορταΐτισης⁶.

5. ΜΑΞΙΜΟΥ ΙΒΗΡΙΤΟΥ, όπ.π., σ. 8.

6. Όπ.π., σ. 9.

Ο μοναχός Γεννάδιος εκ Μπερόβης γεννήθηκε το 1847 και ήλθε στη Μονή το 1868. Το 1914 προήχθη σε Προϊστάμενο της Μονής και εκοιμήθη στα 1927.

Ο Ευθύμιος μοναχός ήλθε από τον Βερτίσκο-Μπέροβα στη Μονή στα 1870 και υπηρέτησε σε διάφορα διακονήματα. Το ίδιο και ο συμπατριώτης του Καισάριος μοναχός, γεννημένος στα 1870 εκάρη μοναχός το 1892 ενώ το 1917 φέρεται ως πορτάρης της Μονής.

Ο κατά κόσμον Ηλίας Πολύμερος γεννημένος στα 1893 στον Βερτίσκο, έρχεται στη Μονή Ιβήρων το 1918 ως εργάτης του νοσοκομείου της Μονής και το ίδιο έτος γίνεται μοναχός με το όνομα Πανάρετος, υπό την πνευματική καθοδήγηση του μοναχού γέροντος Ιγνατίου. Το όνομά του καταχωρείται στο μοναχολόγιο με τον αριθμό 165. Δύο ακόμα μοναχοί, ο Θεόδωρος και ο Ιλαρίων (κατά κόσμον Στέργιος) εκ Μπερόβης, δίχως άλλα στοιχεία, με αριθμό μοναχολογίου 128 και 129 αντίστοιχα, επιλέγουν ως μονή της μετανοίας τους την Μονή των Ιβήρων⁷.

Όλη αυτή η χορεία των Μπεροβινών-Βερτισκιωτών πατέρων προφανώς λειτούργησε ως πρότυπο πνευματικό για τους νεότερους Βερτισκιώτες και όσοι επιποθούσαν τον βίο της ασκήσεως προσέφευγαν στη Μονή Ιβήρων, γιατί προφανώς τη θεωρούσαν ως δική τους Μονή και ασφαλή λιμένα.

7. Όπ.π.

Εδώ λοιπόν σ' αυτή τη Μονή ασκήθηκε από νεαράς ηλικίας και ο Γαβριήλ και, μετά τη χειροτονία του σε ιερομόναχο, ανέλαβε καθήκοντα που του ανέθετε η Μονή με υπακοή και αγωνιστικό φρόνημα. Ο παπα-Παρθένιος Προσμονάριος της Πορταϊτίσσης και έγκριτος πνευματικός, συγχωριανός του Γαβριήλ, υπήρξε επίσης γι' αυτόν γέροντας και αλείπτης, καθοδηγητής στα πνευματικά και δάσκαλός του στα Τυπικά της Μονής όπου διακόνησε με ζήλο. Μετά τη διακονία του στο μετόχι της Ηρακλείτσης, επιστρέφει στη Μονή ως το 1918 ασκώντας το διακόνημα του τυπικάρη, στοιχείο που φανερώνει την καλή γνώση των τυπικών και λειτουργικών πραγμάτων της Μονής. Γίνεται προϊστάμενος και προηγούμενος αυτής και κατόπιν αναχωρεί με τον διάκονο Αρκάδιο, Αϊβαλιώτη στην καταγωγή, για τις Κυδωνίες της Μικράς Ασίας, στο αγαπημένο Αϊβαλί, όπου τους περιμένει το μετόχι της Παναγίας της Πορταϊτίσσης. Ο διάκονος Αρκάδιος συνασκητής και συναθλητής του Γαβριήλ γεννημένος στις Κυδωνίες στα 1893, κατά κόσμον Απόστολος Πίσσας, ήλθε στη Μονή Ιβήρων στα 1912 και μετά διετία εκάρη μοναχός. Στις 25 δε Αυγούστου του 1914 χειροτονήθηκε διάκονος.

Σπούδασε στην Αθωνιάδα Ακαδημία και υπηρέτησε ως Συνοδικάριος της Μονής, μέχρι της αποστολής του στη διακονία των Κυδωνιών, της αγαπημένης του γενέτειρας. Αναμφίβολα, η εποχή στην οποία ζουν οι πατέ-

ρες αυτοί ήταν ίσως η δυσκολότερη περίοδος του ελληνισμού γενικότερα αλλά ιδιαίτερα της Μικράς Ασίας. Το αίμα των Μακεδονομάχων νωπό ακόμα, ήρθε να ενωθεί με το αίμα των Βαλκανικών πολέμων και τώρα στη Μικρασία ο ελληνικός στρατός, προελαύνων εις τα ενδότερα της Μικράς Ασίας, δημιούργησε ένα κλίμα ελευθερίας και έτυχε θερμής υποδοχής από τους Έλληνες, οι οποίοι ήλπισαν ότι ήρθε η πολυπόθητη στιγμή της ελευθερίας τους, καθώς οι προσπάθειές τους επί χρόνια ήταν η εδραίωση του χριστιανικού πληθυσμού υπό την εμπνευσμένη καθοδήγηση του Μητροπολίτου Κυδωνιών Γρηγορίου.

Η πόλη έφτανε τότε τις 40.000 κατοίκους και είχε μία θαυμαστή ανάπτυξη του ρωμαϊκού στοιχείου. Όμως την 6η Σεπτεμβρίου του 1922 τα πράγματα άλλαξαν άρδην με την είσοδο του τουρκικού στρατού και των ορδών των Κεμαλιστών. Όλοι οι άνδρες από 18 έως 45 ετών οδηγούνται έξω της πόλεως και σφαγιάζονται ανηλεώς. Τις ώρες αυτές ο μόνος εμψυχωτής και πατέρας των διωχομένων στάθηκε ο Μητροπολίτης Γρηγόριος. Την 19η Σεπτεμβρίου καταφθάνει στο λιμάνι των Κυδωνιών ένα αμερικανικό πλοίο για να παραλάβει τον λαό. Η τουρκική διαταγή ήταν να εγκαταλείψουν την πόλη εντός 24 ωρών, οι δε υπόλοιποι θα μεταφερθούν στα ενδότερα της χώρας. Αλλά ο εχθρός ποτέ δεν τηρεί τις υποσχέσεις του ούτε καν τις δικές του αποφάσεις. Διατάσσεται ο Γρηγόριος να εγκαταλείψει την πόλη και το ποίμνιό του, αλλά ακολούθησε

το παράδειγμα του Χρυσοστόμου Σμύρνης και παρέμεινε πιστός στο χρέος του ποιμένα. Στην πόλη έμειναν 22 ιερείς και 15.000 χριστιανοί.

Λίγες μέρες αργότερα στις 3 Οκτωβρίου 1922 τους έβγαλαν εκτός πόλεως και σφαγιάστηκαν όλοι ανηλεώς. Το ελληνικό αίμα πότισε ξανά τη γη της Ιωνίας. Οι σκηνές που καταγράφονται από ξένους και ιστορικούς αποτυπώνουν την τουρκική βαρβαρότητα που δεν έχει αντίστοιχη να επιδείξει η παγκόσμια ιστορία. Οι 22 ιερείς σφαγιάζονται μπροστά στα μάτια του ποιμέναρχου τους, τον οποίο άφησαν τελευταίο επιφυλάσσοντας γι' αυτόν ξεχωριστό τέλος, θέλοντας να τον θάψουν ζωντανό, αφού προηγουμένως τον έβαλαν να σκάψει τον τάφο. Όταν πλησίασε η ώρα να ταφεί ζωντανός, η ψυχή του ηρωικού επισκόπου εγκατέλειψε το σώμα του και πέταξε στην αγκάλη του τρισαγίου Θεού του δικαιοκρίτου.

Ανάμεσα σ' αυτούς που σφαγιάστηκαν τη μέρα αυτή ήταν και ο Γαβριήλ Ιβηρίτης ο εκ Βερτίσκου ορμώμενος και ο διάκονος Αρκάδιος Ιβηρίτης ο Κυδωνιεύς.

Το συναξάριο κατέγραψε το μαρτύριο και τα ονόματά τους στις αγιολογικές δέλτους της Εκκλησίας και τιμάται η μνήμη αυτών την Κυριακή προ της Ύψωσης του Τιμίου Σταυρού. Η Μητρόπολη Λαγκαδά τιμά κατ' έτος τη μνήμη του και οι συμπατριώτες του έχουν την ευλογία να προσκυνούν την εικόνα του που φιλοτέχνησε ο αγιογράφος Θεόδωρος Μπογδάνος και να ψάλλουν τα απολυτίκια που συνέταξε η ελαχιστότητά μου.

Ἀπολυτίκιον
Γαβριήλ Νεομάρτυρος ἐκ Βερτίσκου

Τρύφων σέ μέλπει, Γαβριήλ, κατ' ἀξίαν
Ἐπίσκοπος δέ Ἰωάννης σὴν μνήμην εἰς φάος φέρει.

(Πρὸς τὸ «Τὸν συνάναρχον λόγον»). Ἦχος πλ. α΄.

Τοῦ Βερτίσκου τὸν γόνον δεῦτε τιμήσωμεν, τὸν Γαβριήλ νέον μάρτυν καὶ ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ, τῶν αἱμάτων ταῖς ροαῖς τὴν γῆν ἀρδεύσαντα.

Οὗτος ἐξ Ὁρους προελθὼν, ὡς ἐραστής τῶν ἀρετῶν ἐν Ἄθῳ μετεφυτεύθη καὶ ἐν Ἰβήρων ἀθλήσας, Κυδωνιῶν τὸ κλέος γέγονεν.

Ἀπολυτίκιον ἕτερον. Ἦχος πλ. δ΄.
(Ταῖς τῶν δακρῶν σου ροαῖς).

Ταῖς τῶν δακρῶν σου ροαῖς τὸ τοῦ Ἄθωνος ἄγρον ἐγεώργησας, καὶ ταῖς αἱμάτων σου βαφαῖς, τὴν τῆς εἰκόνος σου μορφὴν ἀνιστόρησας, καὶ γέγονας Γαβριήλ, Κυδωνιέων θαλερόν Βερτίσκου δ' εὖοσμον ἄνθος. Πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Μεγαλυνάριον

Χαῖρε τῆς Ἰβήρων τέκνον λαμπρόν καὶ Κυδωνιέων ἐγκαλλώπισμα φαινόν.

Χαῖρε τοῦ Βερτίσκου ἄνθος τὸ ἐξανθίσαν, ὧ Γαβριήλ θεόφρον σέ μακαρίζομεν.

Ἔτερον

Χαῖρε τοῦ Βερτίσκου γόνος λαμπρός καί Μονῆς
Ἰβήρων Προσμονάριος ταπεινός, χαῖρε Κυδωνιέων
ἀγλαΐσμα καί μάρτυς, ὦ Γαβριήλ παμμάκαρ σέ μεγα-
λύνομεν.

